

Oulipo Temsilcisi Hervé Le Tellier'nin *Anomalie* Adlı Romanında Tür Alıştırmaları

Genre Exercises in the Oulipo Representative Hervé Le Tellier's Novel *Anomaly*

Tülin KARTAL GÜNGÖR*

Öz

2020 yılında Fransa'nın önemli edebiyat ödülllerinden Goncourt ödülünü alan çağdaş Fransız yazarlardan Hervé Le Tellier'nin en önemli özelliği Oulipyen etkinliğe olan güçlü bağlılıktır. Yazarın Oulipyen bir yapıda sonsuz sonuçları olan olasılıklar romanı olarak nitelenebilecek *Anomalie* (*Anomali*) adlı yapıtında türler içi içe geçerek karmaşık ve melez bir yapı oluşturur. Kara Roman, Yeni Roman, Natüralist Roman, Aşk Romanı, Bilim Kurgu, Felsefi, Ruhsal ve Varoluşçuluk Romanı gibi pek çok tür, aynı yapıt içinde deneyimlenerek büyük bir üst tablo oluşturulmak üzere kurgulanmıştır. Le Tellier, tür alıştırmaları yapmak üzere bilinçli olarak çeşitli sınırlamalar getirerek romanı çok katmanlı bir yapıya kavuşturur. Çalışmada, Oulipyen metinlerin genel kuramsal çerçevesi tanımladıktan sonra çağdaş Fransız yazar Hervé Le Tellier'nin *Anomalie* adlı yapıtında yer alan yazın türleri belirlenmeye çalışılacaktır. Romanın ilk bölümünde alt başlıklar olarak verilen on karakter tek tek incelenerek her bir karakterin hangi roman türü denemesine örnek oluşturduğu yorumlanıp, yapıttaki Oulipo ve metinlerarasılık izleri aranacaktır.

Anahtar sözcükler: Hervé Le Tellier, Oulipo, metinlerarasılık, *Anomalie*.

Abstract

The most important feature of Hervé Le Tellier, one of the contemporary French writers, who received the Goncourt award, one of the most important literary awards of France in 2020, is his strong commitment to the oulipian event. In the author's work *Anomaly*, which can be described as a novel of possibilities with endless consequences in an Oulipian structure, genres intertwine and form a complex and hybrid structure. Many genres such as black novels, new novels, naturalist novels, romance novels, science fiction, philosophical, spiritual and existentialist novels are experienced in the same work and have been designed to create a great upper picture. Le Tellier deliberately brings various restrictions to practice the genre, giving the novel a multi-layered structure. In the study, after defining the general theoretical framework of the texts, contemporary French writer Hervé le Tellier's *Anomali* will be analysed within the framework of the experimental novel theory, Oulipo, and the types of literature in the novel will be determined. The ten characters given as subtitles in the first part of the novel will be examined one by one, interpreting which type of novel each character constitutes an example of the novel and traces of oulipo and intertextuality in the work will be searched.

Keywords: Hervé Le Tellier, Oulipo, intertextuality, *Anomaly*.

* Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fransız Dili ve Edebiyatı A.B.D., e-posta: tulin.kartal@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1493-4045

Giriş

2020 yılında Fransa'nın önemli edebiyat ödülllerinden Goncourt ödülünü alan Oulipo temsilcisi çağdaş Fransız yazar Hervé Le Tellier, matematik eğitiminin yanı sıra gazetecilik ve dilbilim okumuştur. Üniversitede dilbilim dersleri vermiş, çeşitli gazetelerde bilimsel yazılar kaleme almıştır. 1991 yılından bu yana çok sayıda yapıta imza atmış olan Le Tellier, France Culture radyosunda sunuculuk ve Le Monde gazetesinde yazılar yazmıştır. Roman, şiir, kısa öykü ve öz yaşam öyküsü gibi pek çok türü deneyimleyen Le Tellier'nin en temel özelliği Oulipyen etkinliğe olan güçlü bağlılıktır. Bir metnin saklı gücünün hem dilbilimsel hem de çeşitli birleşimlerin bir araya gelmesiyle ilişkili olduğunu her fırsatta kanıtlayan yapıtları aynı zamanda oyunsallık, yanıltma ve gizem içerir. 1991 yılında yayımlanan ilk kitabı *Sonates de Bar (Bar Sonatları)* 1984-1986 yılları arasında bir gazeteye haftalık olarak yazdığı ve her biri iki sayfadan oluşan kısa öykülerin derlemesinden oluşur. 1992 yılında yayımlanan mektup (Fr. epistolaire) niteliğindeki romanı *Le Voleurs de Nostalgie*'nin kurgusu çeşitli aldatmacalar ve oyunsal özellikler barındırır. 2002'de yayımlanan *Encyclopaedia Inutilis*'da da benzer bir aldatmaca ve oyun vardır. Okuru gerçek karakterlerden oluştuğu düşünülen bir yanıltmaca dehlizine davet eden yazar, aslında ona tarihsel kişiliklerin, masal ve efsanelerin parodisinin yapıldığı kısa öyküler derlemesi sunar. 2006 yılında yayımladığı *Esthétique de l'Oulipo*'da ise Oulipo sorununu ayrıntılı olarak tartışır. Yazar ile Oulipo okuru arasında örülmüş olan ve estetik fikrine dayanan bir bağın yaklaşımına dikkat çeken Le Tellier, yazar ve okur arasında dile, kültüre ve dil oyunlarına dayalı farklı bir suç ortaklığı düzeyini tanımlar. Yapıtta ayrıca Oulipo'nun tarihsel, hümanist ve epikürücü boyutuna vurgu yapılır. 2007 yılında çeşitli Oulipo temsilcilerinin üretimlerinden esinlenerek yazdığı *Les opossums célèbres* adlı yapıtı ise şiirsel bir çalışmadır. 2009'da yayımlanan ve Türkçeye çevrilen *Assez parlé d'amour (Aştan Bu Kadar)* ve *Eléctrico W* (2011) yapıtlarıyla roman türüne daha fazla odaklanmaya başlayan Le Tellier, *La Chapelle Sextine*'de cinselliği sevgi, şefkat, aşk gibi tüm duygusal boyutlardan arındırarak aktarır. Komik bir anlatım dilinin kullanıldığı ve karşılıklı mektup değişiminin yer aldığı *Moi et François Mitterrand* adlı yapıtı ise 2016'da yayımlanır. Benjamin Guillard tarafından tiyatroya da uyarlanan bu kitapta yazarın adını taşıyan karakter ile dönemin Cumhurbaşkanı François Mitterrand arasındaki yazışmalar aktarılır. İktidarla olan ilişkilerin alaycı bir yansıması olan bu yapıt, politik bir mizah olarak nitelenebilir. 2017 yılında özyaşam öyküsel romanı *Toutes les familles heureuses* ise hem biçimsel hem içerik açısından diğer yayınlarından bağımsız özellikler taşır.

Çalışmamızın konusu olan ve yazara Goncourt edebiyat ödülünü kazandıran son romanı *L'Anomalie (Anomali)*'nin kurgusunu oluşturan öykü, 10 Mart 2021'de Paris'ten New York'a giden bir Air France uçuşunda başlar. Uçak aniden kendisini devasa bir fırtına bulutu ile karşı karşıya bulur ve aşağıya doğru sürüklenir. Yolcular arasında bir tetikçi olan Blake, Nijeryalı eşcinsel bir müzisyen, hırslı bir avukat olan Joanna, mimar André ve kendisinden çok daha genç olan ortağı Lucie, pankreas hastası David, yazar Victor Miesel, kurbağasına bağımlı küçük kız Sophia gibi toplam 243 yolcu vardır. Öykünün ilginç tarafı ise aynı uçak yolcuları ve mürettebatının ikinci kez aynı durumu yaşaması ama bu olayın Haziran 2021'de gerçekleşmesidir. Ancak ikinci yolculuğu yapanlar bu 106 günlük zaman diliminde nerede olduklarını bilmezler ve Mart ayında olduklarını sanırlar. Yolcuların hangi uzamda olduklarını bilmedikleri 106 günlük süredizimsel bir boşluk vardır. Böylece romanda her bir yolcunun birebir aynısından bir tane daha olduğu anlaşılır. Yaşanmışlıklarıyla, anılarıyla, yüzde yüz aynı gene sahip bir kopyaları, “öteki ben” leri vardır. Tek fark Mart ayında bu olaya şahit olanlar diğerlerinden 106 gün daha fazla yeryüzünde kalmış ve daha fazla anı biriktirmişlerdir. 2021 Mart ve 2021 Haziran ayında gerçekleşen olaylar okura distopik veya bilim kurgu romanı okuduğu izlenimi verse de aslında pek çok türün harmanlandığı deneysel bir çalışmadır.

Oulipo oluşumu etkilerinin yoğun bir biçimde hissedildiği postmodern bir yapıya sahip olan *Anomalie*, adından da anlaşılacağı üzere içinde aykırılıklar barındıran, karmaşık, iç içe geçmiş hikâyelerin yer aldığı, çeşitlilik arz etmekle birlikte eşit temsil edilen roman kahramanlarına sahip olan ve okurun zihnini çoğaltan bir kurgu ile yazılmıştır. Oulipo, tam olarak bir akımı temsil etmemekle birlikte aralarında Hervé Le Tellier'nin de bulunduğu bir gurup çağdaş yazarın farklı biçim alıştırmaları yapmak üzere bir araya geldikleri bir oluşumdur. Le Tellier, romanın alt başlıklarıyla bu gurubun önemli yazarlarından Raymond Queneau'yu anar. Yapıtın birinci bölümünü oluşturan “Aussi noir que le ciel” (Tr. Gökyüzü kadar siyah) başlığı Queneau'nun “Je crains pas ça tellement” (Tr. Ben o kadar korkmuyorum) (Queneau, 1948) adlı şiirinden alıntılanmıştır. İkinci bölümün başlığı olan “La Vie Est un Songe” (Tr. Hayat bir rüya derler),

Raymond Queneau'nun "Je n'ai donc pu rêver" (Tr. Bu yüzden hayal edemedim) (Queneau,1937) adlı şiirinin son dizesinde geçmektedir. Üçüncü bölümün başlığı olan "La chanson du néant" (Tr. Hiçliğin Şarkısı) ise yine Queneau'nun "Je crains pas ça tellement" (Queneau, 1948) adlı şiirinin son dizesidir.

Oulipo temsilcilerinin temel ilkesi, güçlü imgeler kullanmak ve dili çeşitli oyunlar ve sınırlamalarla özgürleştirmektir. Oulipyen bir yapıda sonsuz sonuçları olan bir olasılıklar romanı olarak nitelenebilecek bu yapının en önemli özelliği ise türlerin birbirine geçerek karmaşık ve melez bir yapı ortaya koyma çabasıdır. Kara Roman, Yeni Roman, Natüralist Roman, Aşk Romanı, Bilim Kurgu, Felsefi, Ruhsal ve Varoluşçuluk Romanı gibi pek çok tür, aynı yapının içinde deneyimlenerek büyük bir üst tablo oluşturulmak üzere tasarlanmıştır. Çalışmada, oulipyen metinlerin genel kuramsal çerçevesini tanımladıktan sonra, çağdaş Fransız yazar Hervé le Tellier'nin *Anomalie* adlı yapıtı deneysel roman çalışmaları yapan Oulipo oluşumu çerçevesinde çözümlenerek romanda yer alan yazın türleri belirlenmeye çalışılacaktır. Çalışmada, romanın ilk bölümünde alt başlıklar olarak verilen on karakter tek tek incelenerek her bir karakterin hangi roman türü denemesine örnek oluşturduğu yorumlanmaya çalışılacaktır. Yapıtta ayrıca Oulipo ve metinlerarasılık izlerine dikkat çekilecektir.

Roman Karakterleri Aracılığı ile Roman Türü Alıştırmaları

Ouvroir de littérature potentielle (Gizil Edebiyat İşliği) sözcüklerinin ilk hecelerinin kısaltmasıyla oluşturulmuş olan OuLiPo oluşumu, 1960'da Raymond Queneau ve François Le Lionnais gibi matematiğe ve yazına tutkuyla bağlı olan yazarların bu iki disiplini birleştirerek deneysel bir edebiyat atölyesi kurma arzusuyla başlamıştır. Roland Barthes, Georges Perec, Claude Lévi-Strauss, Italo Calvino gibi pek çok yazarın katılımıyla farklı yazma biçimleri ve yöntemleri geliştirme ilkesiyle güçlenerek bugüne kadar gelmiştir. Günümüzde uluslararası özellikler taşıyan ve birbirine sıkı sıkıya bağlı olan bu gurubun, aralarında Hervé le Tellier'nin de olduğu kırk bir üyesi bulunmaktadır. Düzenli olarak ayda bir kere toplanan ve çeşitli seminerler düzenleyen gurup üyelerinin "Oulipo.net" adlı resmi bir internet sitesi bulunmakta ve temsilcilerin güncel yayınları bu siteden tanıtılmaktadır. Çağdaş Oulipo temsilcileri, pek çok farklı yazın türünde çeşitli kısıtlamalar kullanarak biçim ve içerik yeniliği arayışıyla yeni ve farklı yapıtlar üretmeye devam etmektedirler. Bu yazarların, okurun kısıtlamaların bilincinde olup olmamasını çok dikkate almadan ama onları öykünün içine çekip etkin kılacak yöntemlere başvurarak metinlerini kurguladıkları görülür. Karmaşık ve postmodern düşünce dünyasını temsil eden bu akımın temsilcilerinin amacı yapıtlarını tek seslilikten veya tek bir türün egemenliğinden kurtararak metinlerini daha deneysel ve daha yaratıcı kılmaya çalışmaktır. Todorov bu durumu, "sınırları ve ayrımları yok ederek özü içinde kendini var etmeye çalışan edebiyatın derin çabası" (Todorov, 2015,s.26) olarak tanımlar. İçinde oyunlar, örüntüler, dolambaçlar, yeni ve farklı biçim denemeleri bulunduran oulipyen metinlerde; yazın, matematik ve mantık iç içe geçerek deneysel bir biçimde sunulur. Metinlerarasılık özünde diğer kuramları ve çözümlenmeleri destekleyen açık bir yapı barındırdığı için çağdaş Oulipo yazarlarının sıklıkla metinlerarasılığa başvurdukları görülür. Barthes'ın dikkat çektiği gibi, bu yöntemde yani metinlerarasılıktaki, "metin, bitmiş, sona erdirilmiş bir ürün olarak değil, oluşum halinde bulunan, başka metinlerle, başka kodlarla bağlantıda olan, böylece topluma, tarihe, tanımlanmış yollarla değil alıntılama yoluyla bağlanan bir üretim olarak ele alınır." (Barthes, 1993, s. 139). Aktulum'un da aktardığı gibi, "her metin eski alıntılarının yeni bir örgüsüdür" (Aktulum, 2000, s. 56). Le Tellier, *Esthétique de l'Oulipo (Oulipo Estetiği)* adlı yapıtında, ilginç bir benzetmeyle oulipo temsilcilerini şöyle tanımlar:

Oulipo yazarları, kitaplarında başka kitaplar, başka yazarlar icat etmekten, listeler hazırlamaktan, garip kütüphaneler hayal etmekten asla vazgeçmezler. Kendisinden önce gelen kitapları çağrıştırırlar ve tıpkı meyveli yoğurt gibi metinlerini "diğer kitaplardan gerçek parçalarla" doldururlar. (Hervé Le Tellier, 2006, s. 179)

Anomalie romanının ilk bölümde, yazar, her biri kendine özgü kişilik yapısı ve dünya görüşüne sahip bir dizi somutlaşmış karakter sunar. Birbirinden çok farklı kişisel özelliklere sahip bu karakterleri olay örgüsüne bağlayan ortak nokta ise aynı tehlikeli uçak yolculuğunda bulunmuş olmaları ve kendilerine bile

itiraf edemedikleri bazı korku, arzu ve sırlarının olmasıdır. On farklı karakterin incelendiği çalışmada bu karakterlerden yola çıkarak on farklı yazın türü denemesinin izleri sürülecektir.

Blake

Romanın ilk bölümünde birinci karakter olarak yer alan Blake, kendisine iki farklı yaşam kurmuş olan titiz ve temkinli bir tetikçidir. İyi bir aile babası olmasına karşın ailesinin bile farkına varamadığı pek çok cinayeti gözünü kırpmadan işleyecek kadar soğukkanlı bir katildir. Çoklu kişilik bozukluğuna sahip olduğu izlenimi veren Blake, bir taraftan Jo diye bilinen iyi bir aile babası iken diğer taraftan değişik adlar ve pasaportlar kullanarak büyük bir tutkuyla cinayetler işler. Blake, “öldürmenin bir meslek olmadığını bir eğilim olduğunu” (Le Tellier, 2000, s. 13) belirterek bunun bir tür ruh hali, bir yetenek olduğuna dikkat çeker. Yazarın, kimliğin pek çok kişiliğe bölündüğü gizemli bir psikolojik hastalık olan çoklu kişilik bozukluğuna sahip bir karakter çizmesindeki amaç bu hastalığın pek çok filme ve romana konu olmasından kaynaklanır. Yazarın roman kahramanına Blake ismini vermesi elbette tesadüf değildir. Oulipyen yazarlarda sıklıkla görülen sözcüklerle oynama ve dil oyunları teknik bir alıştırma olarak görülmektedir. Oulipo çalışmalarını etkileyen birçok kısıtlamanın kökeninde doğrudan dil ve dilbilgisi yapısı olmakla birlikte, Le Tellier okura “Blake” sözcüğüyle ilk yapboz parçasını sunar. İngilizce seslendirildiğinde “siyah” anlamına gelen bu ad hem kahramanın karanlık ruhsal tarafına hem de Kara Roman türüne gönderme niteliği taşır. Blake karakteri aracılığıyla Kara Roman türünün parodisini yapan yazar, öldürme sahnelerinde özellikle abartılı öğeler kullanır. Örneğin, kuvette korkunç bir cinayet işleyen ve bu cinayetin tüm detaylarını veren Blake hemen orada tuvalet ihtiyacını karşılamak istemesine karşın polislerin DNA testi yapabileceğini düşünerek vazgeçer. Yazar cinayet filmlerine ve Kara Roman türüne göndermede bulunarak “Filmlerde katilin işemediğini söylemek lazım” (Le Tellier, 2000, s.19) diyerek aynı zamanda durum komedisi de yapar. *Anomali*'de ilk tür denemesi olarak Kara Roman'a dair pastiş ve parodinin yer aldığı görülür. Le Tellier bu türün tema ve içeriğini alarak çelişkili bir oyun yaratır. Aktulum'un da ifade ettiği gibi, “Parodi, yazınsal bir dizgenin tümüyle alaycı ya da eleştirel bir maksat gütmeyen, gülünç bir çelişki yaratacak biçimde açıkça gözler önüne serilerek ve dönüştürülerek, oyunsal düzende yeniden yazılmasıdır”(Aktulum, 2004, s. 303). Yazarın bu bölümde pastiş yöntemini kullanma amacı sadece biçimle sınırlıyken, parodi yapma amacının bu türün aşırı akılcı biçimine tepki niteliği taşıdığı söylenebilir.

Victor Miesel

İkinci roman karakteri olarak karşımıza çıkan Victor Miesel, kırk yaşlarında fiziksel olarak Kafka'yı andırdığı belirtilen bir yazardır. Kitap satışları binleri geçmeyen, şimdiye kadar iki roman eleştirisi ve altı kitap yayımlanmış olan Victor, edebiyat dünyasında aradığı başarıyı yakalayamamıştır. Le Tellier'nin roman kahramanını yaratırken Kafka'ya fiziksel olarak gönderme yapmasının nedeni her iki yazarın da yaşarken yazınsal anlamda anlaşılma olmalarının yanı sıra yazın dünyasının önemli bir ismini anma çabası olarak görülebilir. Miesel, mart ayında başına gelen tehlikeli uçuş sonrası yedinci kitabı olan *L'Anomalie* adlı bir kitap yazacağını ve bu kitabın “lirizmle metafizik arası dalgalanıp duran” (Le Tellier, 2000, s.31) bir tür olacağını sinyallerini verir. Lirizmle metafizik arasındaki karşıtlık dikkate alındığında, daha ilk andan itibaren bu kitabın hem biçim hem içerik açısından oldukça zıt durumları içeren bir roman yapısına sahip olacağı ve bu zıtlıkları bir arada tutmak için yazarın bilinçli olarak bazı kısıtlamalar veya taktikler geliştireceği sezilir.

Bu kitabı yazdıktan sonra 22 Nisan 2021 tarihinde öğleden sonra balkondan atlayarak intihar eden Victor, “varlığıma son vermiyorum, ölümsüzlüğe hayat veriyorum” (Le Tellier, 2000, s.32) der. Romanı o öldükten sonra çok fazla ilgi görür. Hatta onu tanımayanlar bile onun ne kadar iyi bir yazar olduğu konusunda yorumlar yaparlar. Le Tellier, roman kahramanı aracılığı ile bir yandan edebiyat dünyasının ikiyüzlü ve acımasız tarafını ironi yoluyla aktarırken diğer yandan Kafka'nın yapıtlarında olduğu gibi bitmek bilmez suçluluk duygusu, ötekileştirilme, öz benlik algısında kırılma yaşayan, yabancılaşmış ve arayış içindeki bir roman karakteri tasarlar. Kafkaesk bir biçim denemesi yapan yazar, Kundera'nın Kafkaesk tanımında olduğu gibi “daha çok insana ve dünyasına dair temel bir olabilirliği, tarihin belirlemediği, insana neredeyse sonsuza kadar eşlik eden bir olabilirliği temsil eden”(Kundera,1986,s. 106)

bir tür denemesine girişir. Acele etmeden, istenç dışı olarak yazdığı görülen Victor, “çok okumuş, çok tercüme etmiş ve saçma sapan ifadelerin ardında çok fazla aptallık yapmış olmasıyla, dünyaya bir tane daha saçma dayatmanın uygunsuz olduğunu düşünür. (...) Her şeye rağmen, bu mucizenin onu yazar yapabilmesi için bir cümlesinin ondan daha akıllı olmasının yeterli olacağını da bilir” (Le Tellier, 2000, s.172).

Bu bölümde hem Kafka’ya hem saçma sözcüğüne gönderme yapılması, karakterin yaşadığı varoluşsal iç sıkıntılar, Le Tellier’in varoluşçuluk ve absürt (Tr. Saçma) roman türü denemesine güzel bir örnek oluşturmaktadır. Çünkü varoluşçuluk türünde yazılmış tüm iyi örneklerde olduğu gibi bu metinde de yazar konumundaki kişi olan Victor Miesel, kendi kendisini konu alan bir soruşturmayla baş başa kalmaktadır. Ayrıca, roman karakterinin intihar etmesi varoluşçuluğun önemli temsilcilerinden Albert Camus'nün felsefesinde, uyumsuzluğun bilincine varan bireyi temsil eder. Victor’un diğer kopyası olan kişi ise başkaldırıyı seçmektedir. Kitabının tanıtımında Pandora’nın kutusundaki saklı kalan tüm kötülüklerin tek tek ortaya çıkması buna karşın tek bir kötülüğün “umudun” kutudan çıkamamasına gönderme yapan Victor’un, “Bu kötülüğün adı umuttur. Bütün kötülüklerin en kötüsüdür. Umut harekete geçmemizi engeller, ‘her şey yoluna girecek’ düşüncesi her şeye rağmen insanın mutsuzluğunu sürdürmesini sağlar” (Le Tellier, 2000, s. 305) sözleri başkaldırı niteliği taşımaktadır. Umut her ne kadar olumlu bir imge olarak görülse de edilgen yapısından dolayı olumsuz karşılanır. Ayrıca karakterin son sözü olan “kurtarıcı beklememeliyiz, kendi kendimizi kurtarmalıyız” (Le Tellier, 2000, s. 305) sözü, varoluşçuluk felsefesinin ilkesi olarak Le Tellier tarafından özenle ve bilinçli olarak seçilmiştir.

Lucie

Yazarın bir üçüncü tür denemesi yapmak için kullandığı karakter, oğlu ile beraber yaşayan Lucie adında bir film yönetmenidir. Kısa, zayıf ve bir genç kıızı andıran Lucie, üç yıl önce, kendisinden yaşça büyük olan mimar André ile tanışır. Böylece ikili arasında pek de sonuca ulaşmayan duygusal bir ilişki başlar. Ancak yazarın amacı duygusal öykü yazmaktan ziyade Lucie karakterinin özelliklerinden yola çıkarak metnini Yeni Roman türüne dönüştürmektir. Evrensel kahramanlar veya karakterler yaratma, onları tüm yönleriyle betimleme kaygısı gütmeyen Yeni Roman akımında, birey kavramı yerini topluluklara veya onu çevreleyen nesnelere bırakmıştır. Lucie örneğinde olduğu gibi bireyin kendi yaşam öyküsü ve ruhsal dünyası nesnelere karşısında önemini yitirir. Lucie’nin mesleğinin sinemayla ilişkili olması da yazar tarafından zekice düşünüldüğü kurgulanmıştır. Sinema ve Yeni Roman akımının ayrılmaz iki parça olduğuna dikkat çekmek isteyen yazar, Lucie’nin bakış açısını ve gözlerini bir kamera olarak kullanarak Yeni Roman denemesi yapar. Örneğin, Lucie André’nin evine gittiğinde, evi, apartmanı ve içeride bulunan nesnelere tıpkı bir kamera objektifi titizliğinde betimler: “Etajerin üzerinde alçıdan yapılmış canlı renklere bir Mickey Mouse” heykeli vardır (Le Tellier, 2000, s. 35). Bu bölümde yazarın kişilerden çok nesnelere daha ayrıntılı bir biçimde betimlediği ve Lucie karakteriyle bilinç akışı tekniğine yer verdiği görülür. Lucie New York’a sevgilisinin çalıştığı şantiyeye gitmek için valizini hazırlarken yanına kitap olarak “*Le Coetzee ve Romain Gary’i alır*” (Le Tellier, 2000, s. 37). New York’tan Paris’e döndüklerinde çiftin ilişkileri bozulur. André onu çok fazla düşünmesine karşın Lucie’nin kafası karışıktır. André’nin Lucie’ye okuması için verdiği *Anomalie* adındaki kitap (Le Tellier, 2000, s. 39) ise yazarın Yeni Romancıların roman içinde roman (mise en abyme) tekniğine ve bu türde asıl olanın yazın anlayışına farklı ve yeni bir boyut kazandırmak olduğuna dikkat çekmek için olay örgüsüne eklenmiştir. Evde otururken André’den evlenme teklifine benzer bir e-posta alan Lucie, postaya cevap veremeden telefon çalar ve polis merkezine çağırılır. Tıpkı Yeni Roman türünde olduğu gibi bu ilişkinin sonunda da belirsizlik ve tamamlanamamış bir durum söz konusudur. Lucie’nin detaylı nesne betimlemeleri, Mickey Mouse heykeline yüklenen anlam, karakterin mesleğinin sinemayla ilişkili olması, cevapsız bırakılan e-posta gibi unsurlar yazarın metnin anlatısını yeni roman akımına yaklaştırmak ve bu türe gönderme yapmak için bilinçli olarak seçilmiş detaylardır.

David

Dördüncü karakter olan David, mart ve haziran aylarında gerçekleşen ilginç ve tehlikeli uçak yolculuğunun pilotudur. Mart ayındaki yolcuktan yaklaşık iki ay sonra 29 Mayıs’ta kardeşi ona tahlil

sonuçlarını getirerek Pankreas kanserinin son aşamasında olduğunu bildirir. Yazar, David'in konu edildiği bu bölüme bir tür bonzai ağacı türü olan Fictus'un susuzluktan öldüğünü betimleyerek başlar: "Fictus susamıştı. Kahverengi yaprakları kuruluktan kıvrılmış, dalları çoktan ölmüştü" (Le Tellier, 2000, s. 41). Bu bölüme kuruyan bir bitki betimlemesi ile başlanması roman kahramanının başına geleceklerin kötü bir habercisi olarak simgelenebilir. Le Tellier, David aracılığı ile kaçınılmaz son olan ölüm temasına gerçekçi bir bakış açısıyla yaklaşarak gerçekçi ve natüralist roman türü denemesi yapar. 19. yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da ortaya çıkan ve realizmin devamı niteliğindeki natüralizm; yaşam, insan ve doğaya yönelik katı gerçekçiliği ile realizmi de aşan bir edebiyat akımıdır. "Doğa anlamına gelen "nature" kökünden türetilmiş olan natüralizm, edebiyatta olabildiğince aslına uygun olarak betimlemek anlamına gelmektedir." (Kefeli, 2012, s. 96). Özellikle David'in kardeşinin eve geldiği bölümde, David'in kardeşinin detaylı fiziksel betimlemesinin yanında "onunla ortak DNA' lara" (Le Tellier, 2000, s. 42) sahip olduklarını belirtmesi ve anlatım üslubu metni natüralist roman türüne yaklaştırır. Natüralizmin öncüsü kabul edilen Emile Zola'ya göre, "bir bilim adamı nasıl ki laboratuvarında tabiat olaylarını bilimsel bir metotla inceliyor ve birtakım sonuçlara ulaşıyorsa insanın duyu, düşünce dünyasını ve bunların farklı şekillerdeki yansımalarını açıklamak maksadıyla da aynı bilimsel metotlar kullanılabilir. Çünkü ona göre, insan çevre, soyaçekim ve biyolojik kalımdan gelen birtakım etkilerin bütünüdür" (Kantarcıoğlu, 2009, s. 142). David'in kopyası olan diğer David hastalığı iki ay kadar daha erken öğrenme şansı yakalamasına karşın sonuç değişmeyecek ve ölüm kaçınılmaz olarak gerçekleşecektir. Böylece romanın türü güçlü bir biçimde natüralizm özelliklerini yansıtacaktır.

Çamaşır Makinası

Uçakta gelişen olayların garipliği ve karmaşıklığı sebebiyle bu bölüme "Çamaşır Makinası" adını veren yazar, bu bölümde macera romanı türü denemesi yapmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin batısında uluslararası hava yolu güzergâhında 10 Mart 2021 tarihinde güçlü bir fırtına yüzünden gerçekleşen tehlikeli bir uçuşun anlatıldığı olay örgüsü tam bir macera romanı kurgusu ve anlatımıyla yazılmıştır. Pilot Markle, yardımcısı Gid ve yolcuların yaşadıkları okuru bir anda maceranın içine çeker. Macera romanlarında yer alan çekinceler, heyecanlı olaylar ve fiziksel tehlike gibi unsurlar konu edinilmektedir. Yolcu ve mürettebatın karşılaştığı olaylar günlük yaşamda pek karşılaşılamayacak türden ve genellikle tehlikenin eşlik ettiği bir dizi olaylar olarak karşımıza çıkar. "Maceracı romanları neredeyse her zaman hızlı hareket etmekte, hikâyenin hızı en az karakterler, arka plan ve yaratıcı bir çalışmada yer alan diğer unsurlar kadar önemli olmaktadır" (D'Amassa, 2009, s. 7). Yazarın macera romanı denemesi yaptığı bu bölümde, Le Tellier bir karakter adı kullanmaktan özellikle kaçınarak *Çamaşır Makinası* başlığı altında olay örgüsünü ön plan çıkaracak bir imge seçer. Çamaşır makinası yapısı gereği karmaşayı, hareketi, beklenmedik yönde gelişen hareketi simgelemektedir. Böylece kişilerden ziyade hızla gelişen olayların varlığına dikkat çekmeye çalışan yazar, aynı zamanda akıcı bir anlatım üslubu kullanarak gerçekleştirilmeye çalıştığı türün yazınsal özelliklerini etkili bir biçimde ortaya koyar.

Sophia Kleffman

Beşinci roman türü denemesi yapmak üzere ortaya çıkan karakter ise altı yaşında Sophia adında zeki, sevecen, meraklı ve hayvanları çok seven bir kızdır. Sophia hayvanları o kadar çok sever ki tüm sırlarını en yakın arkadaşları olarak gördüğü Betty adındaki bir kurbağaya anlatır. Sophia'nın mutsuz, yaşamdan bıkmış bir annesi ve onu her fırsatta sinirlendiren bir erkek kardeşi vardır. Babası ise yurtdışında Afganistan gibi kritik bölgelerde paralı askerlik yapan, savaş sarsıntısı yaşamış, şiddet eğilimli ve ruhsal sorunları olan bir adamdır. Yazar roman kahramanı Sophia'yı ve ailesini anlatmaya başlamadan önce Beety adındaki kurbağanın susuzluktan kurduğundan ve hareketsiz halde kaldığından bahsederek başlar: "Kurbağa Betty, Liam onu bir cumartesi öğleden sonra, mutfakta lavabonun yakınındaki bir radyatörün arkasında tamamen kurumuş olarak bulur" (Le Tellier, 2000, s. 57).

Yazarın romanın bu bölümüne Betty ile başlaması Sophia'nın ona yüklediği özel anlamdan ve aralarındaki güçlü bağdan kaynaklanır. Aslında susuzluktan kuruyan bu çaresiz kurbağa Sophia'nın çektiği acıları temsil eder. Sophia'nın babasından taciz gördüğü romanın ilerleyen bölümlerinde çocuk

psikologlarıyla yaptığı görüşme sırasında örtük bir biçimde aktarılır. Susuzluktan kuruyarak öldüğü sanılan Betty'nin ise aslında ölmediği, su verilince yaşamaya başladığı görülür. Sophia'nın yaşadıkları ve metnin anlatım tarzı yazarın psikolojik roman türü denemesine örnek oluşturur. Bir tarafta savaş yüzünden psikolojisi bozulmuş psikopat bir babanın, diğer taraftan her fırsatta psikolojik şiddete maruz kalan bir anne ve babasından cinsel taciz gören bir kız çocuğunun konu edildiği bu bölümde, yazar, bilinçli olarak bu temaları seçmiştir. Le Tellier, Sophia karakterinden yola çıkarak psikolojik sorunlara sebep olan ve buna hazırlayan olayların sonucu oluşan ruhsal durumlar üzerinde yoğunlaşır. Ruh çözümlemelerine çok daha fazla yer verilen bu karakterlerde, iç bunalımlar, hesaplaşmalar, içten gelen dürtü ve güdüler ön plana çıkarılır. Örneğin, annenin genç yaşta ona yazıldığını düşündüğü bir şiire aldanarak ailesinden kaçıp evlenmesi ama aradığı mutluluğu bulamaması, babanın parasızlıktan sevmediği askerlik mesleğini yapmak zorunda kalması, Afganistan'da yaşanan insanlık dramı sonucu arkadaşının ölümüne şahit olması gibi pek çok sarsıcı unsur başarılı bir biçimde kullanılır. Anlatının psikolojik roman özelliği kazanabilmesi için metinde yer alan tüm bu olaylar kahramanların ruhsal durumlarıyla bağlantı kurularak aktarılır veya kahramanların ruhsal yapılarını aydınatabildiği ölçüde kendisine yer bulur. Özellikle aile bireylerinin düşüncelerini açığa vurduğu bölümlerde iç monolog tekniğine yer verilerek anlatının psikolojik roman türüyle buluşması sağlanır.

Joanna

İşçi sınıfı bir ailenin kızı olan Joanna, kendisine verilen burs sayesinde iyi bir eğitim alabilmiş olan ve büyük bir ilaç firmasını savunan, siyahi, Amerikalı bir kadın avukattır. Romanın bu bölümü Joanna'nın avukatlığını üstlendiği ilaç şirketinin sahibi Sean Prior'un, "Joanna, beyniniz tıpkı gotik bir katedral gibi sözleriyle" başlar ve Joanna'nın "bir erkek beyni olmasından iyidir. Simone de Beauvoir'ın babası ona sürekli bir erkek beynine sahip olduğunu söylemiş" (Le Tellier, 2000. s. 69) sözüyle devam eder. Feminist roman izlerine rastlanan bu bölümde, yazar, anlatıyı Joanna'nın söylemleriyle daha ilk elden karşı durduğu ataerkil söylem çerçevesinde biçimlendirerek kadın-erkek karşıtlıkları yaratmaktadır. Böylece feminist yazın eleştirisiyle ataerkil toplumun tepkisini ve toplumdaki erkek bakış açısını yansıtan değerleri sorgulayarak kadının toplum içindeki konumu ve maruz kaldığı zorluklara dikkat çeker. Joanna'nın nerdeyse her söyleminde feminist bir kadının haykırışları görülür. Ne kadar zorluklar çekerek iyi bir eğitim almış olduğundan, avukatlığı sırasında beyaz yaşlı zenginlerle olan mücadelesinden, bir kadın olarak iş hayatında yaşadığı eşitsizliklerden söz eder. Her ne kadar patronuyla eşit söylem hakkına sahip olduğundan bahsetse de bu eşitliğin gerçek bir eşitlik olmadığını bilincindedir. Egemen beyaz toplum karşısında başarılarıyla dikkat çekmiş olan alt sınıftan gelen zencilere olan bu sahte hayranlığın aslında acıma duygusuyla karışık bir aşağılama duygusu barındırdığına işaret eder. Çocukluğunda terzi olan annesine gelen makyajlı beyaz kadınların gözünde ona bakarken daha alt sınıftan olanlara duyulan acınası bakışları anımsar. Bir sınıf arkadaşının zengin annesinin ona: "Eee Joanna ileride ne iş yapmak istersin? Annen gibi terzi olmazsın herhalde" (Le Tellier, 2000, s. 71) sözlerini anımsar. Henüz küçük bir çocukken maruz kaldığı egemen sınıfın küçümseyici konuşmaları karşısında hissettiği aşağılanma duygusu onu yaşamı boyunca takip eder. Ona acı veren bu alt sınıfa ait olma duygusu ileride onu başarılı biri olmak için kamçılar. Asla nereden geldiğini ve nereye gittiğini unutmayan Joanna, her ne kadar kapitalist düzenin temsilcileri olarak gördüğü bu ilaç firmasında çalışmak istemese de hasta olan kardeşinin yüksek tedavi masrafını karşılayabilmek için bu iş teklifini kabul etmiştir. İlaç firmalarına da eleştirilerin getirildiği romanın bu bölümünde, yazar anlatısını sosyalist-feminist bir yaklaşımla ele alır. Kapitalist düzene bir eleştiri niteliğindeki sosyalist-feminizm kuramı, kadının günümüzde sahip olduğu değişik koşulları incelemekle birlikte cinsiyet farkı gözetmeksizin her yurttaşın eşit olduğu ve refah içinde yaşayabileceği bir sistemin de savunuculuğunu yapar.

Slimboy

Yazarın sekizinci tür denemesi olarak kullandığı karakter, eşcinsel eğilimlerini açıklamaktan çekinen Nijerya'lı bir pop müzik sanatçısı olan Slimboy'dur. İtalyan büyükelçiliğinde verilen bir davetle açılan bu

bölümde, batıların gözünden Nijerya'nın Lagos kenti hem toplumsal hem de siyasi olarak resmedilir. Slimboy karakteri ise yerli halkı temsil etmek üzere buraya davet edilmiş ve çok az betimlenmiştir. Yazar, bu davet sırasında Batıların gözünden Afrika imgesini yansıtır. İtalyan konsolosunun kızının yerliler tarafından kaçırılıp fidye karşılığında bırakılması, şehirde yaşanan elektrik-su sıkıntıları ve adaletsizlik gibi Nijerya'ya da yaşanan pek çok sorun Avrupalı diplomat ve zenginlerin bakış açısıyla aktarılır. Nijerya'yı Afrika Dubai'si yapma fikrini eleştiren Helen'in: "Lagos medeniyetten uzaklaşmıyor, biz hepimiz her yerde Lagos'a yaklaşıyoruz" (Le Tellier, 2000, s.92) sözleri, Batı'nın üstünlük kurma çabalarına karşı çıkışı ve çağdaş toplumun yüzeyselliğini sorgular. Davetliler arasında bulunan Slimboy, *Yaba Girls* şarkısıyla meşhur olur. Popüler müziğe ve medyaya eleştiri niteliği taşıyan bu şarkı kültürel yozlaşmaya bir cevap niteliğindedir. Nijerya'da eşcinselliğin büyük bir suç olduğunun vurgulandığı bu bölümde, Afrika'da insan haklarının olmaması yüzünden batıya göç etmek zorunda kalanlara da göndermeler yapılır. Afrika'da bulunan gizli servislere ve casusluk olaylarına ironi vardır. Bu ironi "casus olduğunu söyleyen ve kendisini ele vermek için çeşitli kurumlara giden bir kişinin buna kimseyi inandıramadığı" (Le Tellier, 2000, s.94-95) fıkra gibi bir olayla aktarılır. Batının yeni sömürgecilik yöntemlerinden biri olarak kullanılan "batılılaşma" ve "çağdaşlaşma" adı altındaki akımların, söz konusu Afrika toplumlarında yozlaşmaya yol açtığına, bu toplumları yozlaştırmak için pop müzik kanalları kurulduğuna ve yerel kültürün unutturulmaya çalışıldığına vurgu yapılmaktadır. Bu durumu, "ne zamandan beri istihbarat servisleri Afro- Rap ve R&B ile ilgilenir oldu" (Le Tellier, 2000, s. 95) cümlesinden çıkarmak mümkündür. Yazar bu bölümde, Nijerya ve onu temsil eden Slimboy örneğinden yola çıkarak, sömürgecilik sonrası yazın çalışmalarında önemli bir yere sahip olan sömürge toplumunun maruz kaldığı sosyal ve kültürel sıkıntıları aktarmaya çalışır. Sömürge ülkelerinde zayıflayan ahlaki normlar, fiziksel ve ruhsal anlamda toplumun alt tabakasında yaşanan sıkıntılara dikkat çekilir. Romandaki Slimboy karakterleri ise sınıfsal ve kültürel çatışmalardan kaynaklı kimlik arayışının simgesidir. Egemen güçler tarafından kontrol edilen ve popüler kültür ile aldatılmaya çalışılan Nijerya toplumunun içinden çıkan Slimboy, adaletsiz ve çürümüş bir toplum düzeni içinde cesurca bir davranış sergileyerek kendi kültürüne, özüne dönme cesareti sergilemeye çalışmaktadır. Yazar, duyarsızlaşmaya karşı bilincin yükselmesi, cesur ve özgüvenli şekilde hareket edebilmenin gerekli olduğuna dikkat çeker. Bu bağlamda, yazar sömürge sonrası roman türü denemesi yaparak bu türün iki önemli işlevi üzerinde durmaktadır: kendini gerçekleştirmek ve sömürgeleştirilmiş ülkede olup bitenlere karşı başkaldırı cesareti gösterebilmek.

Adrian ve Meredith

Meredith'e âşık olan Adrian adında bir istatistikçinin anlatıldığı bu bölümde, roman kahramanı Adrian'ın yaşamı sadece istatistik yapmakla, Bach ve Beach Boys dinlemekle geçer. Bir aile kurmaya vakti olmadığı ve ilk defa âşık olduğu belirtilir. Aşk romanı türünde yazılmış bu bölümde, özellikle Adrian'ın Meredith'e olan aşkı itirafta zorlandığı ve çekingen olduğu görülür. Meredith ise erkeklere olan güvenini yitirmiş, aradığı aşkı bulamamış, kendisini içkiye vermiştir. Adrian'ın ne kadar çekingen olduğunu gören Meredith sarhoş bir anında ona beraber olmayı teklif ederek onu öper. Romantik bu öpüşme sahnesi okuru bir anda aşk romanının içine çeker. Bu romantik sahne bir cep telefonu sesi ile bozulur (Le Tellier, 2000, s.101) ve daha farklı bir alana 11 Eylül saldırıları sonrası Adrian'ın devlet güvenliği için yaptığı istatistiksel bir alana doğru kayar. Yazar Adrian karakteriyle ilk başta aşk romanı türüne kısa bir giriş yapsa da daha sonra Adrian'ın uçak olayının gizemini çözmek için bilim insanlarıyla beraber derin bir araştırmaya geçmesiyle bilim kurgu ve distopik roman türüne geçiş yaptığı görülür. Adrian'a araştırmalar sırasında FBI yetkilileri, dünyanın önde gelen bilim insanları eşlik eder. Hatta her bir dinin temsilcileriyle görüşmeler yapılarak olayın dini boyutunun ne olabileceği konusunda bilgi alışverişinde bulunulur. Adrian'a bu araştırma görevinin verilme nedeni 11 Eylül saldırıları sonrası havacılıkta 42. Protokol olarak geçen madde üzerinde matematiksel çalışmalar yapmasından kaynaklanmaktadır. İki uçağın tüm yolcuları ile iki defa havalanması aynı sorunları yaşaması ve bu yolculardan aslında birer tane daha olması gerçeğin sorgulanarak insanlığın bir simülasyon evreninde yaşayıp yaşamadığı gibi sorulara cevap bulmaya iter. Adrian'ın yer aldığı Descartes 2.0 adlı bölümde, 2021 fizik profesörü olduğu belirtilen Riccardo Bertoni, kara delik, üçüncü boyut, üst üste binmiş evren gibi hipotezlerini sarı peruk göndermesinden Başkan Trump olduğunu anladığımız Amerika Birleşik Devletleri başkanına anlatmaya çalışmaktadır. "Sarı peruğu ile

büyük bir orfoza benzeyen Amerika Birleşik Devletleri başkanının ağız bir karış açık kalmıştı” (Le Tellier, 2000, s. 162).

Yazar, özellikle bilimsel araştırmaların yapıldığı bu bölümlerde sıklıkla metinlerarası göndermelere ve ironik söylemlere başvurur. Özellikle bilim kurgu romanlarına, dizilere ve filmlerine sıklıkla gönderme yapılır. Örneğin, galaksiler arası yolculuklarla ilgili bir konu açılınca, Adrian’ın, “Bu romanlarda da ortak olan bir fikir Frank Herbert’in Dune adlı romanında ve diğerlerinde olduğu gibi” (Le Tellier, 2000, s. 163) söylemi ile Le Tellier’nin bilim kurgu serilerinin önemli yazarlarından olan Frank Herbert’i anmadan edemediği görülür. Herbert, yeni gezegenler ve onların yaşam alanları gibi konularla birlikte çevre ve kültür gibi temaları sorgulamıştır. Romanda Christopher Nolan tarafından yönetilen 2014 yılı yapımı “Yıldızlararası Filmine”, “Star Terek’e” (Le Tellier, 2000, s. 163) “Matrix filmine” (Le Tellier, 2000, s. 166) , “Black Mirror” dizisine (Le Tellier, 2000, s. 167) gönderme yapıldığı görülür. Yirmi birinci yüzyılın en iyi bilim kurgu örneklerine yapılan bu göndermeler okurun zihninde canlandırılarak bilim kurgu ve distopik roman türü alıştırmayı yapılıır. Gerçek ve simülasyon kavramlarının tartışıldığı bu bölümlerle yeni yüzyılın postmodern dünyasının resmi çizilir. Romanın bütününe bakıldığında öykünün geçtiği uzamın küresel özellikler barındırdığı görülür. Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, Hindistan, Nijerya gibi farklı kıtalara ait ülkelerde geçen öyküde gerçeklik ve uzamın kendisi sorgulanır. Arch Wesley adında bir bilim adamının başkana, “öncelikle size gerçekten bahsetmek isterim. Tüm gerçeklikler bir yapı işidir. Hatta yeniden yapı işidir. Beynin gerçekliği yeniden kurmasıdır” (Le Tellier, 2000, s. 165) sözü, simülasyon dünyasına gönderme yapar. “Sahip olunan şeye sahip değilmiş gibi yapmayı “gizlemek” (dissimuler), sahip olunmayan şeye sahipmiş gibi yapmayı ise simüle etmek olarak tanımlayan Baudrillard’a göre, simülasyon bu “gerçek” ile “sahte” ve “gerçek” ile “düşsel” arasındaki farkı yok eder” (Baudrillard, 1982, s. 15-16). Tıpkı bu romanda olduğu gibi “gerçek ya da hakikatle bir ilişkisi kalmayan böyle bir uzama geçildiğinde karşımıza tüm gönderen sistemlerinin tasfiye edildiği bir simülasyon çağı çıkmaktadır” (Baudrillard, 1982, s. 15). Le Tellier gerçekliği gizlemek adına çeşitli imgelere özellikle “birebir aynılık” imgesine başvurur. “İmgelerin ölümcül bir güce sahip olduğuna dikkat çeken Baudrillard, “imgelere özgü basamakları, derin bir gerçekliğin yansıması olanlar, derin bir gerçekliği değiştiren ve gizleyenler, derin bir gerçekliğin yokluğunu gizleyen ve gerçekliğin hiçbir çeşidiyle ilgisi olmayıp, yalnızca kendi kendisinin simülakrı olan imgeler” (Baudrillard, 1982, s. 20) olarak çeşitlendirir. Kendisiyle birebir aynı olanı düşlemek her zaman hayal gücünü harekete geçiren ve olasılıkları çeşitlendiren bir durum olduğu için simülakra başvurduğu görülen Le Tellier, bu imgeleri metnin kurgusuna ustaca yerleştirir. Ancak burada sözü edilen benzerlik veya ikizlik imgesi değildir. Çünkü ikizlikte her biri birbirinden bağımsız özelliklere sahip iki özgün kişilik olmasına karşın *Anomalie*’de her yolcunun birebir aynısı veya simülasyonu söz konusudur.

André

Yazarın onuncu karakter olarak yer verdiği kişi, altmış yaşlarında mimar olan André Vannier’dir. Hindistan’ın Mumbai kentinde iş için bulunan André, kendisinden yirmi yaş daha genç olan Lucie’ye âşıktır. Yaş bunalımı içinde olan André karamsarlığı, korkuları ve simgeciliği ile dikkat çeker. Bu bölümde simgelere sıklıkla yer verildiği görülür. Örneğin “Süreyya Tower’ın sembolik olarak güneşi temsil ettiği” (Le Tellier, 2000, s. 117) ifade edilir. Bu mimari André için yeniden doğuşun simgesidir. Metinde geçen, “Miss Platon Dr. Spinoza’ya karşı” (Le Tellier, 2000, s. 124) söylemi, ikili arasındaki ilişkiyi özetler niteliktedir. Bu ilişkide kaybeden taraf Spinoza yani André’dir. Bu bölümde hem aşk romanının, hem sembolizmin hem de felsefenin izleri sürülebilir. Miss Platon olarak nitelenen Lucie’nin yaşam felsefesi bilgi ve varlık görüşüne dayanırken, Spinoza’yı temsil eden André bilgi arayışından ziyade mutluluk arayışı içindedir. O, yaşamı mutluluk içinde sürdürmeyi sağlayacak olan şeyler üzerine kafa yorar. Duygular üzerinde özellikle duran Spinoza felsefesinde olduğu gibi André karakterinde korku duygusu kimi zaman sorunsal bir hal alır. Yazarın simgecilik türü denemesi yaparken özellikle gerçeklerden kaçmaya çalışan, hayale sığınan, yaşlı ve çirkin olduğu gerçeğinden sıyrılmaya çabalayan ve buna bağlı olarak karamsarlık duygusu yaşayan bir karakter kurgulaması sembolizmin en belirgin özelliklerini yansıtmayı açısından bilinçli olarak seçilmiştir. Bir yandan iki zıt kişi arasında yaşanan duygusal ilişkiye yer veren yazar, diğer yandan simgeler aracılığıyla dış çevrenin kişiler üzerindeki etkilerini ve izlenimlerini aktarır. Örneğin, bu

bölümün girişinde belirtildiği gibi André için Hindistan'da taksi yerine çekçekle seyahat etmek çok daha anlamlıdır çünkü ona “*Sri Lanka'da yaşadığı dönemde tanıdığı Giulia'yi*” (Le Tellier, 2000, s. 116) hatırlatır.

İncelenen örneklerden görüleceği üzere, her bir karakter gerek anlatım biçimi gerek ele alınan tema gerekse o roman türünün özelliklerini yansıtan imgeler kullanılarak bilinçli bir biçimde o türün özelliklerini yansıtmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Roman karakterleri ve temsil ettikleri roman türleri

Karakter	Roman Türü
1. Blake	Kara Roman- Cinayet Romanları
2. Victor Miesel	Varoluşçu Roman
3. Lucie	Yeni Roman
4. David	Natüralist Roman
5. Çamaşır Makinası	Macera Romanı
6. Sophia Kleffman	Psikolojik Roman
7. Joanna	Feminist Roman
8. Slimboy	Sömürge Sonrası Roman
9. Adrian ve Meredith	Aşk romanı- Bilim kurgu ve Distopik roman
10. André	Sembolizm ve Felsefi roman

Birinci bölümdeki karakterlerin temsil ettiği roman türlerinin incelendiği bölümler dışında, ikinci ve üçüncü bölümlerde mektup, şiir, röportaj gibi farklı yazın türlerinin kullanıldığı da görülmektedir. Özellikle, yazarın romanın son satırlarında Oulipyen bir biçim olan lipogramı (bir harfe hiç yer verilmemesi) kullanması ve romanı kartopu tekniğini ile bitirmesi, Oulipo akımına temsilcilerine ithaf niteliği taşımaktadır. Genellikle şiirlerde kullanılan kartopu tekniğinin romanda eriyen bir kartopunu temsil ettiği görülür. Bu teknikte belirli sayıda harften oluşan bir satırla başlanılıp ardından harflerin sayısı her satırda birer birer azaltılır. Le Tellier tıpkı bir filmin son sahnesinde beliren “fin” (Tr. Son) (Le Tellier, 2000, s. 347) sözcüğünü kartopu tekniği biçiminde kullanarak “f”, “i”, “n” harflerini her bir satıra tek harf gelecek biçimde sonlandırır.

Romanın bütününe bakıldığında, yazarın tür alıştırmaları yapmak üzere bilinçli olarak çeşitli sınırlamalar getirdiği, böylece metni çok katmanlı bir yapıya kavuşturduğu görülür. Çünkü “yeni bir metin üreten her sınırlama potansiyelin ortaya çıkmasını sağlayacak ve sonsuz üretime dönüşecektir.” (Genç, H. N., 2015, s. 2) Her bir karakter önce bir biçime büründürülerek kendini temsil etmekte daha sonra yazın türleri değişime uğratılarak bütünün bir parçası olarak dönüşümlerine devam etmektedir. Okuyucu ise bu dönüşüm içinde devamlı olarak alımlayıcı rolü üstlenerek metni sorgulamaya ve adlandırmaya çalışır. Böylece okur her seferinde yeni arayışlara sürüklenir. Yazarın yapıtını tek bir türün egemenliğinden kurtarma çabası, “insan zevk ve ihtiyaçlarının çeşitlenmesi, okuyucu kitlesinin büyümesi sonucu piyasanın genişlemesi ve türlerin melez bir yapıya dönüşmesi” (Sarup, 1996: 97) fikriyle örtüşmektedir. Distopik veya bilim kurgusal bir üst öykü kurgulayıp yazın türlerinin içi içe geçtiği, disiplinlerarasılık ve metinlerarasılık barındıran, gerçekte simülasyon evreninin birbirine karıştığı, melez bir yapı boz denemesi yapan Le Tellier, okuru çok yönlü düşünmeye ve etkin bir okumaya sürükler. Yazar, “*Esthétique de l'Oulipo*” kitabında bu zevkten şöyle söz eder: “Metinden alınan bu zevk, oulipyen özelliği çevresinde, ortak ve şifreli göndergelerin tanınmasına ya da bulunmasına bağlıdır. Bu göndergeler her zaman kurallar değildir” (Alıntılaman Genç, H. N. s.2; Le Tellier, 2006, s. 9).

Çağdaş insan, kendi isteği dışında gelişen ve somut varlığını yapılandırmaya çalıştığı bir evrende sürekli olarak başkalarınca biçimlendirilmeye, değiştirilmeye ve dönüştürülmeye çalışılmaktadır. Bu dönüşüme yirmi birinci yüzyılın yazarları da kayıtsız kalamamış, metinlerinde olay örgüsünü sadece anlatının bir parçası olmaktan çıkarıp, değişik tür, uzam ve karakterlerin potansiyelinde eriterek oluşturmaya başlamışlardır.

Anomalie, tıpkı İtalo Calvino'nun *Bir Kış Gecesi Eğer bir Yolcu* adlı romanı veya Raymond Queneau'nun *Biçim Alıştırmaları*'nda olduğu gibi değişik tür denemelerini bir araya toplayan bir yapı sergilemektedir. Kimi zaman biçim içeriğin çalışma alanına kim zaman da içerik biçimin çalışma alanına dönüştürülerek sürekli yenilenen ve birbiriyle kesişen yeni bir ürün ortaya çıkar. Böylece üretilen yeni yapıt

sıra dışı ve deneysel kılınır. Yazarın amacı yapıtın içinde yer alan roman yazma fikrinden yola çıkarak farklı ve çok katmanlı biçim denemeleri yapmak ve türler arasındaki üstünlüğü ortadan kaldırıp dengeyi sağlamaktır. Tıpkı bir matematik probleminde ortaya çıkan sonucun sağlamasını yapmak için işlemlerin tek tek ele alınması gibi türlerden oluşan edebi bir denklem kurulur. Düşüncelerini ise bir oyun havası içinde kimi zaman ironik kimi zaman deneysel ve sorgulayıcı bir biçimde sunarak pek çok biçimsel olabirliğe dokunur.

İçinde pek çok metinlerarası unsur barındıran yapıt, özellikle ünlü düşünür ve yazar ve yönetmenlere göndermeler ile dikkat çeker. Örneğin, New York'a gitmeden önce tek kelime bile yazmamış olduğunu belirten Victor karakteri, kendisini "LSD etkisindeki Jankélévitch'e" (Le Tellier, 2000, s. 269) benzetir. Yazarın çağdaş Fransız felsefesinin düşünsel mimarlarından olan Vladimir Jankélévitch'e gönderme yapması bu düşünürün ele avuca sığmayan kişiliğinin yanı sıra ironi ve ahlak felsefesiyle ilgili yaptığı önemli çalışmalardan kaynaklanmaktadır. Kitapta özellikle, sözcüklerle oynamayı seven oulipo temsilcilerinin unutulmadığı ve her fırsatta onlara gizli veya açık göndermeler yapıldığı görülür. 25 Haziran'daki uçuş sonrası hangarda olup bitenleri anlatmak için burada duyduğu ses ve görüntülerden bir katalog yazmak istediğini ifade eden Victor, "hangar" sözcüğü ile oynayarak bu sözcüğün ses olarak çağrıştırdıkları üzerine düşünür. "Hangar sözcüğünün çok garip bir sözcük olduğuna vurgu yaparak bu sözcüğü çağrıştıran "hagard" (Tr.bitkin) ve "hasard" (Tr.tesadüf) (Le Tellier, 2000, s. 171) sözcüklerini telaffuz ederek bulunduğu uzamı bu sözcüklerle anlamlandırmaya çalışır. Oulipo'nun önemli temsilcisi Georges Perec'in iki yapıtına gönderme yapılır. Perec'in yapıtın orijinal adı *Tentative d'épuisement d'un lieu parisien* (Bir Paris Semtinin Tüketilme Denemesi) iken bu adı değiştirerek hangardaki notlarını "Epuisement d'un lieu improbable" (Beklenmedik bir yerdeki tükenme) (Le Tellier, 2000, s. 171) başlığı altında bir çalışmada toplayacağına dikkat çeker. Sonra kendi kendisine bu isim benzerliğine itiraz ederek "neden Perec'in gölgesinde yürüyeyim ki?" (Le Tellier, 2000, s. 171) gibi sorular sorar. Georges Perec *Tentative d'épuisement d'un lieu parisien* (Bir Paris Semtinin Tüketilme Denemesi) adlı kitabında Paris'in altıncı bölgesindeki bir kafede üç gün üst üste günün farklı saatlerinde gördüğü her şeyi not alarak yaşamın tekdüzeliğini sorgulamaktadır. Kitabında zamanın, uzamın ve canlıların en küçük değişimlerini temsil edecek bir liste oluşturur. Bu yapıta gönderme yapan roman karakteri de hangardaki seslerden ve görüntülerden bir liste oluşturmaya çalışır. Diğer taraftan Georges Perec'in *La Vie mode d'emploi* (Yaşam Kullanma Kılavuzu) adlı yapıtına gizli gönderme yapan Victor karakteri, "Mode Avion" (Tr. Uçak Kılavuzu) (Le Tellier, 2000, s. 171) adıyla defterine kayıtlar alır. Böylece, yazında hiçbir şeyin saf olmadığı, ürettiklerimizin beğenilerimiz, deneyimlerimiz ve bizden önce yazılmış veya düşünülmüş olanların imlerini içeren bir yeniden üretim süreci olduğuna dikkat çekilir.

Birinci bölümde yer alan her bir alt bölüm bir karakterin adını taşımakla birlikte kendi içinde bütünlük oluşturacak biçimde her biri kendine özgü anlatı biçimiyle ortaya çıkar. Her alt bölümün kendi bakış açısı ve kendi ölçüsü bulunmaktadır. Farklı duymusal uzam ve biçimler yan yana getirilerek büyük bir görsel-işitsel gösteri sunulur. Biçimsel çeşitlilik tematik bir birliktelikle dengelenmeye çalışılır. İnsanlık sorunlarının aşırı ciddiyeti, ironiler ve biçimin çeşitliliği ile birleştirilerek sanatsal bir amaç güdülür. Sanatın ve yazının işlevinin hem belli duyguları ortaya çıkarma hem de içinde bulunduğumuz karmaşık dünyanın biçimsizliği ile baş edebilme adına yeni biçimler geliştirerek sunabilme sanatı olduğunu göstermek isteyen yazarın tıpkı Queneau'nun *Biçem Araştırmaları*'nda olduğu gibi belirli bir yazın türü altında sınıflandırılmayan bir kitap yazmak istediği açıkça görülmektedir. Bilinenin yani görünenin ötesine geçerek iç içe geçmiş ve karmaşık pek çok alt yapıyı barındıran bir kurgu tasarlar. Tıpkı Oulipyen yazarlar gibi Le Tellier de yazını bir olasılıklar ve sınırsız rüyalar dizini olarak görmekte ve bu yapıtıyla pek çok farklı dünyayı ve yazın türünü sonsuz olasılıklar yoluyla yansıtmaktadır. Romandaki her bir anlatının, kullanılan Oulipyen biçimini açıkça belirten bir başlığı olmamakla birlikte okurdan her bir karakterin yaşadıklarından, metnin içeriğinden veya anlatım üslubundan bir tür çıkarım yapması beklenir. Küçük ipuçları sunularak okuma eylemi etkinleştirilir. Yani her bir karakter o metnin türü açısından bir sınırlandırmayı göstermektedir. Oulipyen bir teknik olan bu sınırlama, yazarın metni yazmadan önce kendine belli kurallar koyduğunu ve metni bu kurallara göre biçimlendirmeye çalıştığının göstergesidir. Her bir bölümde dili biçimsel zorlamalarla değiştirerek kullanan yazar, Oulipo akımında olduğu gibi metni belli bir matematiksel temele dayandırır. Tek yönlü düşünsel güce karşı çıkararak yaratıcılığın ve hayal gücünün

sınırlarını zorlayan *Anomalie*'de özellikle sinema, felsefe, sosyoloji, siyaset, matematik, teknoloji gibi birbirinden farklı disiplinlerin varlığı belirgin bir biçimde hissedilir. Belirsiz, düşsel, bulanık ama çağrışımlara açık olan bu yapıtta, her bir olgu kırılıp tekrar birleşebileceği veya diğerine dönüşebileceği izlenimi verir. Ezberlerin bozulması ve uzamın duyumsanması için kimi zaman bilinçli veya bilinçsiz bir kurgunun deneyimlenmesi gerekliliğine dikkat çekmek isteyen yazar, farklı olasılıkların varlığını duyumsatarak düşlemin uzamı nasıl değiştirebileceğini gösterir. *Anomalie* kurmacanın yanı sıra gerçeklik, felsefe, sanat, matematik ve bilimsel unsurlar barındıran melez bir metindir.

Sonuç

Le Tellier, *Anomalie* adlı romanında Olipo oluşumunda olduğu gibi tür alıştırmaları yaparak yazının bir zihinsel emek işi olduğunu göstermeye çalışır ve bilişsel deneyimlerde saklı olan anlamları ortaya çıkarıp okuru da bu çabaya ortak etme amacı güder. Bu yapıttaki türler karmaşası ve denemeleri, tıpkı kesin olmayan, içinde pek çok olasılık ve belirsizlikler barındıran postmodern düşünce yapısında olduğu gibi yaşamın kendisinin de yazın gibi kurmaca bir evren olduğunu gösterir. Çokanlamlı kodlamalarıyla çoğul okumaları teşvik eden postmodern anlatının “çoğulculuk” özelliğini yansıtır. *Anomalie* başlığıyla daha romanın başında oyuncu tutumunu ortaya koyan yazar, hem biçimsel olarak hem olay örgüsü açısından çoğul okumalara açık çok katmanlı ve pek çok şifreyi barındıran postmodern bir metin inşa eder. Yazar, zekice yaptığı bu tür alıştırmalarında, türlerle oynamakla kalmaz aynı zamanda romanının içeriğine derinlik katmak için okura da ayna tutar. Kişinin kendisiyle, gerçek benliğiyle yüzleşme temasını işleyen *Anomalie*, aynı zamanda insanın toplumdaki yerinin sorgulandığı, kesinliklerimizle oynayan felsefi bir yapıt niteliği taşımaktadır. İnsanın karşısına seçimler yapma zorunluluğu çıktığında nasıl ikilemlere düştüğü, nelerden vazgeçmeye hazır olabileceği gibi sorular sordurur. Zengin karakterler geçidiyle savaş, hastalık, cinsel taciz, romantik ilişkiler hatta çevre sorunları gibi pek çok konu ele alınır. Çok sesli bir koroyu andıran bu yapıtta, Le Tellier türlerle oynar, onlarla eğlenir. Karakterlere göre, bilim kurgudan casus romanına, psikolojik romandan varoluşçuluğa, feminizmden natüralizme, birbirinden oldukça farklı görünen dünyalarda gezinir. Bir televizyon dizisi senaryosunu andıran bu roman parçaları, gerçeküstü bir öyküyü anlatmak üzere mükemmel bir uyum ve zekice bir kurgu oyunu sunmak üzere inşa edilmiştir. Yazar, OuLiPo kuralları gereği metne birtakım kısıtlamalar getirerek aktarmak istediklerini büyük bir ustalıkla yapboz türünde oyunlarla oluşturur. *Anomalie* ile Le Tellier yazı yazmakla ilgili tüm olasılıkları keşfederek yazıda matematiksel yapıları gerçekleştirmek ve kısıtlama altında yeni ve çağdaş bir yazın ürünü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Kaynakça

- Aktulum, K. (2004). *Parçalılık, metinlerarasılık*, Öteki Yayınları, Ankara.
- Aktulum, K. (2000). *Metinlerarası ilişkiler*, Öteki Yayınları, Ankara
- Barthes, R. (1993). *Gösterebilimsel serüven* Çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Baudrillard, J. (1982). *Simülakrlar ve simülasyon*, Çev: Adanır. O. 10. Baskı 2016, Doğu Batı Yayınları.
- D'Amassa, Don. (2009). *Encyclopedia of adventure fiction*, Facts on File Library of World Literature, Infobase Publishing.
- Georges Perec, (1982). *Tentative d'épuisement d'un lieu parisien*, Paris, Christian Bourgois.
- Genç, H. N.(2015). *Oulipo'cu Bir okuma denemesi: Aştan bu kadar, Frankofoni Ortak Kitap*, 27, 169-188.
- Kantarcıoğlu, S. (2009). *Edebiyat akımları: Platon'dan Derrida'ya*, İstanbul: Pradigma Yayınları.
- Kefeli, E. (2012). *Batı Edebiyatında akımlar*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kundera, M. (1986). *Roman sanatı*, Çev: Boran, A. İstanbul: Can Yayınları.
- Le Tellier, H. (2020). *L'Anomalie*, Editions Galimard.
- Le Tellier, H. (2006). *Esthétique de l'Oulipo*, Le Castor astral.
- Queneau, R. (1937). *Chêne et chien*, Editions Denoël.
- Queneau, R. (1948). *L'Instant fatal*. Editions Gallimard, 1948.
- Todorov, T. (2015). *Edebiyat kavramı*, İstanbul: Sel Yayıncılık.